

3. Мораль і політика за Аристотелем, Макіавеллі – [Електронний ресурс].
– Режим доступу: http://studies.in.ua/etic_seminar/478-moral-poltika.html.

Зубачов Є. В.,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
лейтенант поліції

науковий керівник –
завідувач кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор
Кузьменко В.В.

СУТНІСТЬ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ПРАВО ТА МОРАЛЬ ЯК ВАЖЕЛІВ РЕГУЛЯЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ ТА СЬОГОДЕННІ

Дане дослідження пов'язано з необхідністю вирішення однієї з ключових в історії філософії права проблеми, проблеми співвідношення права і моралі. Розглядається історична концепція розуміння права і моралі, їх спільні риси та відмітні ознаки, парадигма даних понять в теперішньому суспільному житті. Представлений один із варіантів відповіді на одвічні філософські питання, що стосуються співвідношення моралі і права.

Ключові слова: право, мораль, співвідношення, філософія, суспільні відносини, правове регулювання, взаємозв'язок.

Актуальність теми. Актуальність дослідження обумовлена невиліковною злободенністю питань моральності з одного боку, і необхідністю позначити роль цих цінностей в умовах побудови правової держави – з іншого. Як зазначає В.С. Нерсисянц, якщо раніше провідну роль у соціальному регулюванні грали міфи, релігія, а далі мораль, то в буржуазну епоху місце

моралі зайняло право. Тому питання співвідношення права і моралі буде зберігати особливу значимість протягом всієї цієї епохи. [1] В системі соціального регулювання важлива роль належить праву і моралі. Призначення правових і моральних норм, що виникають безпосередньо в суспільних відносинах і фіксуючих специфічні способи взаємодії людей, полягає в цілеспрямованому впливі на поведінку людей, що забезпечує інтереси класів, соціальних груп, індивідів чи суспільства в цілому. Разом з тим це різні соціальні регулятори, кожен з яких володіє своєю специфікою. Виявлення загального і специфічного в праві і моралі має велике пізнавальне і практичне значення для вивчення способів їх впливу на свідомість і поведінку людей, форм їх взаємовпливу і взаємодії. [2]

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Світова наукова думка з давніх часів приділяє неабияку увагу питанню співвідношення права та моралі. Перші згадки ми можемо побачити ще у давньогрецьких вчених: Сократа, Арістотеля, Платона та ін. У часи Російської імперії до цієї проблеми зверталися відомі правознавці: Н. Коркунов, Л. Петражицький, М. Бердяєв, В. Соловйов. Багато хто серед філософів також аналізували питання права та моралі. Серед найвизначніших можна назвати Г.-Ф.-В. Гегеля, І. Канта, Г. Кельзена, І.Фіхте, К. Маркса та Ф. Енгельса. У наш час проблема співвідношення права та моралі залишається досить актуальною для науки, їй приділяли увагу у своїх дослідженнях В. Бачинін, В. Копейчиков, Л. Луць, О. Скакун, С. Сливка, М. Панов та багато ін. [3]

Виклад основного матеріалу дослідження. Як форма суспільної свідомості система відносин і норм – мораль зародилася раніше політичної й правової форм свідомості, раніше державної організації суспільства. Виникнення моралі зумовлене процесом становлення і розвитку суспільної праці, коли з'являється необхідність регулювання відносин між особистістю і первісним колективом. Звичаї та мораль регулювали взаємини людей у первіснообщинному ладі. Норми моралі були та є продуктом історичного розвитку людства. Вони сформувалися в боротьбі зі злом, для затвердження

добра, людинолюбства, справедливості, щастя людей. За своєю природою і походженням мораль перебуває дещо в іншій площині ніж право. Мораль – невід’ємна сторона духовного життя людей. Тому в моралі функція та її роль як духовного фактора нероздільні. Моральні норми формуються в процесі розвитку моральних поглядів, настанов. Ці норми, по суті, є віддзеркаленням таких поглядів. Вони опосередковують поведінку людей зсередини, у тій моралі, що є у суспільній свідомості. Мораль опосередковує ті суспільні відносини, які не можуть бути врегульованими правом через неможливість здійснювати за ними зовнішній контроль. До сфери морального регулювання належать міжлюдські стосунки, обмежені внутрішнім світом людини, а тому прямо не зачіпають суспільні інтереси, не мають безпосереднього зовнішнього вияву. У моральних відносинах людина виступає, перш за все, як індивід, який наділений неповторними рисами і прагненнями особистості. Мораль не тільки визначає межі зовнішньої свободи людини, а й вимагає внутрішнього самовизначення особи. [4]

Важливу роль у системі соціального регулювання з часу його виникнення стало відігравати право. У юридичній науці прийнято розділяти право на «природне» і «позитивне». Даний підхід у розумінні права сходиться до Платону, який розрізняє природу, звичай і закони. У діалозі «Горгій» зазначено: «За природою все, що гірше, то й ганебніше, потворніше, наприклад – терпіти несправедливість, але по сталому звичаю потворніше вчиняти несправедливо»; «Здебільшого вони суперечать один одному, природа і звичай». Закони якраз і встановлюють слабосильні, а законодавці заради себе і власної вигоди встановлюють закони, марнуючи і похвали, і осуду. Відповідність юридичних законів природному праву, послідовне проведення їх у життя веде до встановлення справедливості. Осягнена розумом справедливість є, за Платоном, основою права. Сутність права по-різному трактується дослідниками, що представляють неоднакові світоглядні позиції. У сучасних науках про суспільство прийнято розрізняти класовий і позакласовий підходи права. У вітчизняній версії соціальної філософії стійкі позиції займає класичне

марксистське трактування права, згідно якого воно є зведеним в закон волею панівного класу. Разом з тим позакласовий підхід до права декларується в останні два десятиліття досить часто, однак ні логічними, ні історичними обґрунтуваннями прихильники даного підходу себе не обтяжують. Якби в історії якого-небудь народу в яку-небудь епоху узгодити волі учасників регульованих відносин, то не виникла б держава, не знадобилося б писане право, суди, в'язниці тощо, «придатки держави», повсюдно і повсякденно ігнорують «пріоритети і цінності особистості». [5]

За всієї своєї відносної самостійності право, як і інші види соціальних норм, виконує свої специфічні регулятивні функції не ізольовано й окремо, а в єдиному комплексі та тісному взаємозв'язку з іншими соціальними регуляторами. Слід зазначити, що в правовій доктрині існують різні думки щодо співвідношення права з іншими видами соціальних норм, його специфічних рис, місця і ролі у системі соціальних норм. Тому цікавим є питання взаємодії, виявлення спільних та відмінних рис права з іншими соціальними нормами, а особливо співвідношення права та моралі. [6]

Цікава точка зору про взаємозв'язок моралі і права подається в практичній філософії І. Канта. У його концепції йдеться про змістовно-практичну цілісність права та моралі, цілісність, пов'язану з категоріальними визначеннями влади й підлеглості, примусу й опору, вибору і відповідальності. Більше того: згідно з твердженням І. Канта, вони являють собою не просто цілісність, а ієрархічно вибудовану культурно-онтологічну систему. Безумовність морального закону як метафізичного прояву свободи є передумовою кінцевої легітимації права – що виступає головною інтегративною властивістю цієї єдності. У такій системі мораль зберігає свою імперативну значимість. Ієрархічне співвідношення загальнолюдської моралі і права подане у своєрідній нормативній піраміді В. Бачиніна, яка містить не тільки сучасні, але й „більш давні та фундаментальні нормативно-ціннісні основи, що склалися протягом всієї історії людської цивілізації”. В основі цієї нормативної піраміди знаходяться найдавніші міфологічні табуальні

першонорми, які безпосередньо пов'язані з глибинними сферами колективного й індивідуального несвідомого та їх архетипами та знайшли відбиття в архаїчних міфах. Над ними надбудована система релігійних норм, що внесли до механізму соціонормативної регуляції момент метафізичної абсолютності й виявилися здатними позбавити індивідуальну свідомість труднощів вибору. [7]

Висновки. Проаналізувавши поняття права та моралі ще з античних часів, ми бачимо що існує реальна проблематика зіставлення цих категорій. Мораль є більш ширшою категорією, і право, як регулятор суспільних відносин, було засноване вже спираючись саме на мораль. Можна сказати, змістом моралі є всі відносини, які виникають між людьми (побутові взаємини, конфлікти, договори і т.д.). Деякі з цих відносин ніде не регламентовані офіційно, тобто не встановлено чіткий механізм їх реалізації, гарантії дії, санкції за їх порушення, але існує і той осередок найважливіших суспільних відносин, який повністю врегульовано в результаті взаємного договору між людьми. Саме цей осередок і є змістом права, якщо розглядати його в аспекті регулятора суспільних відносин. Право не повинно поширюватися, посягати на зміст моралі. В демократичному суспільстві таке розмежування завжди було, є і буде, просто тут, так би мовити суддею, арбітром за порушення моральних норм виступає загальнолюдське ставлення, зневага до порушника, а не імперативні норми права, санкції закону. Така модель, на мою думку, є вірною, просто потрібно це розуміти і не думати ні в якому разі, що порушник моралі, закріпленої в суспільстві на протязі довгих років, залишиться не покараним.

Список використаних джерел:

1. Шавеко Н.А. Право и мораль. Соотношение в общетеоретическом аспекте // Журнал «Самиздат». – 2014.
2. Взаимодействие права и морали: Материалы Международной научной конференции / Отв. ред. Т. А. Сошникова. – М.: Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2014. – 262 с.
3. Геня Б. О. Право і мораль в системі соціонормативного регулювання // Публічне право. – 2013. – № 2 (10). – С. 362.

4. Єлманова О.М. Право та мораль: співвідношення понять в контексті аналізу основних регуляторів суспільних відносин, чинників та наслідків їхнього регуляторного впливу // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 89-90.

5. Большаков Е.В. Мораль и право как факторы регуляции общественных отношений. – Тамбов : Грамота, 2013. – № 6 (32): в 2-х ч. – Ч. I. – С. 28-30.

6. Самолюк Ю.М. Співвідношення права і моралі // Судова апеляція. – 2009. - № 2 (15). – С. 16.

7. Євхутіч І. М. Мораль і право як суспільні інститути: проблеми осмислення в умовах побудови громадянського суспільства / І. М. Євхутіч // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 290-291.

Костенко К.А.,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
лейтенант поліції

науковий керівник –
завідувач кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор
Кузьменко В.В.

ЦІННОСТІ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ В АКСІОСФЕРІ ЛЮДИНИ

У даному дослідженні акцентовано увагу на поняттях «цінність», «аксіологія», «педагогічна аксіологія»; подано філософське та педагогічне визначення категорії «цінність». Розглянуто різноманітні класифікації цінностей в історії та на сучасному аксіопросторі.

Ключові слова: цінності, аксіологія.

Людина, як відомо, вступає в різноманітні відношення зі світом. Вона пізнає, оцінює і практично перетворює його. Оцінне відношення людини до світу вивчає аксіологія, або теорія цінностей. Аксіологія (грец. *axios* — цінність, *logos* — вчення) — філософська дисципліна, що вивчає сутність, типи